

Životné prostredie

REVUE PRE TEÓRIU A STAROSTLIVOSŤ O ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

ROČNÍK XXXIX

2/2005

Území se specifickým režimem – omezení způsobů využívání krajiny

V představách laiků i odborníků se usadila vize jakési normální tradiční krajiny. S takovým obrazem obvykle splývá venkovská scenerie se zástavbou obklopenou mozaikou polí, luk a lesů, případně vodních ploch. Jistou, ale přece jen hojnou výjimkou z tohoto schématu představují urbanizované oblasti, kde zástavba hraje dominantní roli. Přesto však existují krajiny, kde pattern současného využití skrývá další funkce, které mohou běžnému pohledu unikát, a přesto osud území výrazně ovlivňují. Bezesporu k nim patří chráněná území přírody, stavební prvky územních systémů ekologické stability – biocentra, biokoridory a interakční prvky, území se specifickým režimem dle mezinárodních dohod, např. biosférické rezervace, ramsarské lokality, lokality NATURA 2000 a objekty světového dědictví, dále pak chráněná území přírodních zdrojů, chráněná památková území a objekty. Méně nápadné jsou lovecké a rybářské revíry, ale také území s dochovávaným genofondem. Reprezentují ty části krajiny, které je nutno zachovat nejen pro jejich krásu a krajinný ráz, ale také pro rozmanitost druhů a přírodních podmínek. Většina z těchto území je vyčleněna na základě legislativních předpisů, které usměrňují i omezují jejich využívání. Všechny však vyžadují speciální péči a management, protože jejich hodnota se může velice rychle narušit i zničit.

Do druhé rozsáhlé skupiny patří území s výskytem různých stresových faktorů. Omezené možnosti využívání způsobuje například seizmická ohroženost území, radonové riziko, radioaktivita, elektromagnetický smog, znečištěné vody, degradované půdy, imisně poškozená vegetace i hluková zátěž, v extrémních případech dochází až k opouštění těchto území.

Specifickým případem jsou zóny, které se v krajině vymezují jednak na ochranu jejich území před poškozením, jednak jako prostor potenciálního vlivu stresových faktorů. Jsou to například zóny stavebních uzávěr pro díla infrastruktury, občanské i veřejné výstavby. Zvláštním režimem se vyznačují stávající i opuštěné vojenské výcvikové prostory, areály vyčleněné pro těžbu surovin, a také periferní oblasti. Vesměs jde o plochy velice rozmanitého tvaru, velikosti a statutu, v mnoha případech jsou zde zákonem regulovány aktuální i potenciální lidské činnosti.

Už z tohoto výčtu je zřejmé, že jsou to co do počtu i rozlohy významné lokality. Víme vlastně, jaký je jejich současný stav a co se v nich odehrává? Alespoň do některých z těchto území lze nahlédnout prostřednictvím předložených příspěvků.

Jaromír Kolečka, Tatiana Hrnčiarová

Obsah

P. Urban: Pohľad štátnej ochrany prírody na smerovanie a manažment chránených území v Slovenskej republike	61
P. Mackovčin: Management chránených území v Českej republike	67
M. Bartoš, D. Kušová, J. Těšitel: Život v územích se zvláštním režimem	72
R. Midriak, L. Zaušková: Biosférické rezervácie na území Slovenska	75
P. Bella: Ochrana a využívanie jaskýň na Slovensku	79
J. Žaloudík, M. Šíma, J. Kolečka: Změny krajiny v chráněném území a okolí NPR Velký a Malý Tisý	83
T. Hrnčiarová: Súčasný stav a perspektívy chránených a ekologicky hodnotných území v mestskom prostredí Bratislavy	88
J. Málková: Vliv turistiky na vegetaci Krkonošského národního parku	94
M. Boltžiar, F. Petrovič: Zmeny využívania krajiny v oblasti vodárenskej nádrže Starina	98
V. Grulich: Vojenský újezd Bolestice – ostrov bez eutrofizace	102
Tribúna	
P. Chromý, V. Jančák: Periferní oblasti Česka jako jeden z pólů polarizovaného prostoru	106
Kontakty	
P. Bohuš: Environmentálna regionalizácia Slovenska	109
Aktuality	
Z. Izakovičová, J. Hreško, M. Círanová: Štyridsať rokov Ústavu krajinnnej ekológie SAV	59
J. Boháč: Ochrana biodiverzity a přemnožení kormorána v Evropě	59

Contents

P. Urban: Direction and Management of Protected Areas in the Slovak Republic from the Viewpoint of the SNP SR	61
P. Mackovčín: Management of Protected Areas in the Czech Republic	67
M. Bartoš, D. Kušová, J. Těšitel: Life in Large Scale Areas with Specific Regime	72
R. Midriak, L. Zaušková: Biosphere Reserves in Slovakia	75
P. Bella: Protection and Utilization of Caves in Slovakia	79
J. Žaloudík, M. Šíma, J. Kolečka: Landscape Changes in the National Nature Reserve Velký and Malý Tisý and its Environs	83
T. Hrnčiarová: Present State and Perspectives of Protected and Ecologically Valuable Areas in the Urban Environment of Bratislava	88
J. Málková: Impact of Tourism on the Vegetation of the Krkonoše National Park	94
M. Boltžiar, F. Petrovič: Land-use Changes in the Starina Water Basin Area	98
V. Grulich: Military District Boletice – the Island without Eutrophization	102
Tribune	
P. Chromý, V. Jančák: Peripheral Regions in the Czechia – One of the Poles of the Polarized Space	106
Contacts	
P. Bohuš: Environmental Regionalization of the Slovakia	109
News	
Z. Izakovičová, J. Hreško, M. Čirnová: 40 Years of the ILE SAS	59
J. Boháč: Biodiversity Protection and Overreproduced Cormorants in Europe	59

The Environment

REVUE FOR THEORY AND CARE OF THE ENVIRONMENT

VOLUME XXXIX

2/2005

Areas with specific regime – limitation of land-use

A vision of a normal traditional landscape – country scenery with buildings surrounded by the mosaic of fields, forests and water areas exists in imagination of laypersons and specialists. Urbanized areas constitute a frequent exception of this scheme, where buildings play a dominant role. In spite of this there are areas where the pattern of the present use includes further functions, which can escape our attention, but which affect the fate of the area. They are protected areas of nature, building elements of the ecological network – biocentres, biocorridors and interaction elements, areas with specific regime according to international conventions as biosphere reserves, Ramsar sites, sites of NATURA 2000 and objects of world heritage, protected areas of natural resources, protected areas and objects of historical monuments. Less striking are hunting and fishing areas, as well as those with a reared gene pool. They represent those landscape parts, which ought to be protected not only for their beauty and landscape character but also for the diversity of species and natural conditions. The majority of them are separated on the basis of legislative rules directing and limiting their use. However, they all need a specific care and management, because their value can be rapidly disturbed and destroyed.

The second large group covers the areas with occurrence of different stress (risk) factors. Limited use is caused for example by seismic endangerment of the area, radon hazard, radioactivity, electromagnetic smog, polluted waters, degraded soils, vegetation damaged by emissions, noise, in extreme conditions the area is abandoned.

The zones separated for their protection against damage or as the space of potential influence of stress factors represent a specific case. They are for example construction enclosures for objects of infrastructure, civil and public buildings. The existing and abandoned military training areas, areas for mining of raw materials, as well as peripheral areas are under a special regime. Altogether they are areas with various shape, volume and status, in many cases there are actual and potential human activities regulated by law.

From the above mentioned is evident that they are significant localities as to their extent and number. Do we know what is their present state and what happens there? The presented contributions provide some idea about them.

Jaromír Kolečka, Tatiana Hrnčiarová